Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (trzecia izba)

z dnia 15 kwietnia 2021 r.*

[Tekst sprostowany postanowieniem z dnia 12 maja 2021 r.]

Odesłanie prejudycjalne – Współpraca sądowa w sprawach cywilnych – Uznawanie i wykonywanie orzeczeń w przedmiocie zobowiązań alimentacyjnych – Rozporządzenie (WE) nr 4/2009 – Zakres stosowania ratione temporis – Artykuł 75 – Orzeczenia wydane przez sąd państwa członkowskiego przed przystąpieniem do Unii Europejskiej

W sprawie C-729/19

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Court of Appeal in Northern Ireland (sąd apelacyjny Irlandii Północnej, Zjednoczone Królestwo) postanowieniem z dnia 2 września 2019 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 2 października 2019 r., w postępowaniu:

TKF

przeciwko

Department of Justice for Northern Ireland,

TRYBUNAŁ (trzecia izba),

w składzie: A. Prechal, prezes izby, N. Wahl, F. Biltgen, L.S. Rossi (sprawozdawczyni) i J. Passer, sędziowie,

rzecznik generalny: G. Hogan,

sekretarz: C. Strömholm, administratorka,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 14 października 2020 r.,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

– [Sprostowano postanowieniem z dnia 12 maja 2021 r.] w imieniu TKF – R. Lavery, QC, C. McGarrity, solicitor i M. McGowan, Barrister,

– [Sprostowano postanowieniem z dnia 12 maja 2021 r.] w imieniu Department of Justice for Northern Ireland – K. Brown, w charakterze pełnomocnika, którego wspierają T. McGleenan, QC, L. McMahon, Barrister,

* Język postępowania: angielski.

– [Sprostowano postanowieniem z dnia 12 maja 2021 r.] w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej – M. Żyrek, w charakterze pełnomocnika,

– w imieniu Komisji Europejskiej – M. Wilderspin, w charakterze pełnomocnika,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 12 listopada 2020 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 75 rozporządzenia Rady (WE) nr 4/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych (Dz.U. 2009, L 7, s. 1; sprostowania: Dz.U. 2011, L 131, s. 26; Dz.U. 2013, L 8, s. 19).

2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy TKF, obywatelem polskim, a Department of Justice for Northern Ireland (ministerstwem sprawiedliwości Irlandii Północnej), organem centralnym odpowiedzialnym za wypełnianie zobowiązań wynikających z tego rozporządzenia, w przedmiocie uznania i wykonania w Zjednoczonym Królestwie orzeczeń w przedmiocie zobowiązań alimentacyjnych wydanych w Polsce przed przystąpieniem tego ostatniego państwa do Unii Europejskiej.

Ramy prawne

Prawo Unii

Rozporządzenie nr 44/2001

3 Artykuł 66 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2001, L 12, s. 1), wchodzący w skład rozdziału VI tego rozporządzenia, zatytułowanego „Przepisy przejściowe", stanowi:

„1. Przepisy niniejszego rozporządzenia mają zastosowanie tylko do takich powództw i dokumentów urzędowych, które zostały wytoczone bądź sporządzone po jego wejściu w życie.

2. Jeżeli powództwo zostało wytoczone w państwie członkowskim pochodzenia przed wejściem w życie niniejszego rozporządzenia, wówczas orzeczenia wydane po tej chwili będą uznawane i zezwoli się na ich wykonanie zgodnie z rozdziałem III:

a) jeżeli powództwo wytoczone zostało w państwie członkowskim pochodzenia po tym, jak konwencja brukselska [Konwencja o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, podpisana w Brukseli w dniu 27 września 1968 r. (Dz.U. 1972, L 299, s. 32)] lub konwencja lugańska [Konwencja o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, podpisana w Lugano w dniu 16 września 1988 r. (Dz.U. 1988, L 319, s. 9)] weszła w życie zarówno w państwie członkowskim pochodzenia, jak i w państwie członkowskim, w którym powoływane jest orzeczenie;

b) we wszystkich innych przypadkach, jeżeli sąd miał jurysdykcję na podstawie przepisów, które są zgodne z przepisami jurysdykcyjnymi rozdziału II lub umowy, która obowiązywała w chwili wytoczenia powództwa pomiędzy państwem członkowskim pochodzenia a państwem członkowskim, w którym powoływane jest orzeczenie".

Rozporządzenie nr 4/2009

4 Motywy 31, 44 i 47 rozporządzenia nr 4/2009 mają następujące brzmienie:

„(31) Celem ułatwienia transgranicznego odzyskiwania należności z tytułu zobowiązań alimentacyjnych należy ustanowić system współpracy organów centralnych wyznaczonych przez państwa członkowskie. Powinny one świadczyć pomoc wierzycielom i dłużnikom, w celu zagwarantowania ich praw w innym państwie członkowskim, przez składanie wniosków o uznanie, o stwierdzenie wykonalności i wykonanie wydanych orzeczeń, o zmiany orzeczeń lub o ich uzyskanie. Powinny również wymieniać informacje, by ustalić miejsce pobytu dłużników i wierzycieli oraz w razie konieczności oszacować ich dochody i majątek. Organy takie mają współpracować ze sobą, wymieniając informacje ogólne i promując współpracę między właściwymi organami swoich państw członkowskich.

[…]

(44) Niniejsze rozporządzenie zmienia rozporządzenie [nr 44/2001], zastępując jego przepisy mające zastosowanie do zobowiązań alimentacyjnych. Z zastrzeżeniem przepisów przejściowych niniejszego rozporządzenia państwa członkowskie powinny stosować w zakresie zobowiązań alimentacyjnych przepisy niniejszego rozporządzenia w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz w sprawie pomocy prawnej zamiast przepisów rozporządzenia [nr 44/2001] od dnia rozpoczęcia stosowania niniejszego rozporządzenia.

[…]

(47) Zgodnie z art. 1 i 2 Protokołu w sprawie stanowiska Zjednoczonego Królestwa i Irlandii, załączonego do Traktatu o Unii Europejskiej oraz do Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, Zjednoczone Królestwo nie uczestniczy w przyjęciu niniejszego rozporządzenia, nie jest nim związane i nie stosuje go. Nie uniemożliwia to Zjednoczonemu Królestwu notyfikowania zamiaru zastosowania niniejszego rozporządzenia po jego przyjęciu zgodnie z art. 4 tego protokołu".

5 Artykuł 1 rozporządzenia nr 4/2009, zatytułowany „Zakres stosowania", w ust. 2 stanowi:

„W niniejszym rozporządzeniu termin »państwo członkowskie« oznacza państwa członkowskie, do których stosuje się niniejsze rozporządzenie".

6 Artykuł 2 tego rozporządzenia, zatytułowany „Definicje", stanowi w ust. 1:

„Na użytek niniejszego rozporządzenia:

1) »orzeczenie« oznacza orzeczenie wydane w sprawach dotyczących zobowiązań alimentacyjnych przez sąd państwa członkowskiego, niezależnie od nazwy takiego orzeczenia, takiej jak wyrok, nakaz, postanowienie czy nakaz egzekucyjny, jak również orzeczenie dotyczące określenia kosztów wydane przez urzędnika sądowego. Na użytek rozdziałów VII i VIII termin »orzeczenie« oznacza także orzeczenie w sprawach dotyczących zobowiązań alimentacyjnych wydane w państwie trzecim;

[…]

4) »państwo członkowskie pochodzenia« oznacza […] państwo członkowskie, w którym wydano orzeczenie […];

5) »państwo członkowskie wykonania« oznacza państwo członkowskie, w którym wystąpiono o wykonanie orzeczenia […];

6) »wzywające państwo członkowskie« oznacza państwo członkowskie, którego organ centralny przekazuje wniosek zgodnie z rozdziałem VII;

7) »wezwane państwo członkowskie« oznacza państwo członkowskie, którego organ centralny otrzymuje wniosek zgodnie z rozdziałem VII;

[…]".

7 Rozdział IV owego rozporządzenia, zatytułowany „Uznawanie, wykonalność i wykonywanie orzeczeń", dzieli się na trzy sekcje. Zgodnie z art. 16 tego samego rozporządzenia sekcja 1, która obejmuje art. 17–22 wspomnianego rozporządzenia, ma zastosowanie do orzeczeń wydanych w państwie członkowskim będącym stroną Protokołu haskiego z dnia 23 listopada 2007 r. o prawie właściwym dla zobowiązań alimentacyjnych (zwanego dalej „protokołem haskim"). Sekcja 2, która obejmuje art. 23–38 omawianego rozporządzenia, ma zastosowanie do orzeczeń wydanych w państwie członkowskim niebędącym stroną protokołu haskiego. Sekcja 3, która obejmuje art. 39–43 tego samego rozporządzenia, zawiera przepisy wspólne dla wszystkich orzeczeń.

8 Zgodnie art. 23 ust. 1 tego samego rozporządzenia:

„Orzeczenie wydane w państwie członkowskim niebędącym stroną [protokołu haskiego] jest uznawane w innych państwach członkowskich bez konieczności przeprowadzania specjalnego postępowania".

9 Artykuł 24 rozporządzenia nr 4/2009, zatytułowany „Podstawy odmowy uznania", stanowi:

„Orzeczenia nie uznaje się, jeżeli:

a) uznanie byłoby oczywiście sprzeczne z porządkiem publicznym państwa członkowskiego, w którym wystąpiono o uznanie. Przepisy o jurysdykcji nie podlegają badaniu pod względem ich zgodności z porządkiem publicznym;

b) pozwanemu, który nie wdał się w spór, nie doręczono dokumentu wszczynającego postępowanie lub dokumentu równorzędnego w czasie i w sposób umożliwiający mu przygotowanie obrony, chyba że pozwany nie złożył przeciwko orzeczeniu środka zaskarżenia, chociaż miał możliwość;

[…]".

10 Artykuł 26 tego rozporządzenia, zatytułowany „Wykonalność", ma następujące brzmienie:

„Orzeczenie wydane w państwie członkowskim niebędącym stroną [protokołu haskiego] i wykonalne w tym państwie jest wykonywane w innym państwie członkowskim, jeżeli jego wykonalność została stwierdzona na wniosek zainteresowanej strony".

11 Rozdział VII rozporządzenia nr 4/2009 zawiera przepisy dotyczące współpracy między organami centralnymi. Przepisy te zawarte są w art. 49–63 tego rozporządzenia.

12 Artykuł 51 ust. 1 wspomnianego rozporządzenia stanowi:

„1. Organy centralne udzielają pomocy w związku z wnioskami na mocy art. 56. W szczególności:

a) przekazują i przyjmują takie wnioski;

b) wszczynają postępowanie lub ułatwiają jego wszczęcie w przedmiocie takich wniosków”.

13 Artykuł 55 rozporządzenia nr 4/2009, zatytułowany „Wnioski za pośrednictwem organów centralnych”, stanowi:

„Wniosek na mocy niniejszego rozdziału jest składany za pośrednictwem organu centralnego państwa członkowskiego, w którym wnioskodawca ma miejsce pobytu, do organu centralnego wezwanego państwa członkowskiego”.

14 Zgodnie z art. 56 ust. 1 i 2 tego rozporządzenia:

„1. Wierzyciel ubiegający się o odzyskanie należności z tytułu zobowiązań alimentacyjnych na mocy niniejszego rozporządzenia może wystąpić z wnioskiem o:

a) uznanie lub uznanie ze stwierdzeniem wykonalności orzeczenia;

b) wykonanie orzeczenia wydanego lub uznanego w wezwanym państwie członkowskim;

c) uzyskanie orzeczenia w wezwanym państwie członkowskim w przypadku braku jakiegokolwiek orzeczenia, w tym także, w razie potrzeby, ustalenie ojcostwa;

d) uzyskanie orzeczenia w wezwanym państwie członkowskim jeżeli nie istnieje możliwość uznania ani stwierdzenia wykonalności orzeczenia wydanego w państwie innym niż to państwo członkowskie;

e) zmianę orzeczenia wydanego w wezwanym państwie członkowskim;

f) zmianę orzeczenia wydanego w państwie innym niż wezwane państwo członkowskie.

2. Dłużnik alimentacyjny, w stosunku do którego wydano orzeczenie w sprawie zobowiązań alimentacyjnych, może wystąpić z wnioskiem o:

a) uznanie orzeczenia, które zawiesza lub ogranicza wykonanie poprzedniego orzeczenia w wezwanym państwie członkowskim;

b) zmianę orzeczenia wydanego w wezwanym państwie członkowskim;

c) zmianę orzeczenia wydanego w państwie innym niż wezwane państwo członkowskie”.

15 Artykuł 75 wspomnianego rozporządzenia, zatytułowany „Przepisy przejściowe”, należący do rozdziału IX tego rozporządzenia, zatytułowanego „Przepisy ogólne i końcowe”, stanowi:

„1. Niniejsze rozporządzenie stosuje się wyłącznie do postępowań wszczętych, do ugód sądowych zatwierdzonych lub zawartych oraz do dokumentów urzędowych sporządzonych po dniu rozpoczęcia stosowania rozporządzenia, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3.

2. Sekcje 2 i 3 rozdziału IV mają zastosowanie do:

a) orzeczeń wydanych w państwach członkowskich przed datą rozpoczęcia stosowania niniejszego rozporządzenia, w przypadku których wniosek o uznanie i stwierdzenie wykonalności złożony jest po tej dacie;

b) orzeczeń wydanych po dacie rozpoczęcia stosowania niniejszego rozporządzenia w ramach postępowań wszczętych przed tą datą,

jeśli do celów uznania i wykonania orzeczenia te są objęte zakresem stosowania [rozporządzenia nr 44/2001].

[…]

3. Rozdział VII dotyczący współpracy między organami centralnymi ma zastosowanie do wniosków otrzymanych przez organ centralny od dnia rozpoczęcia stosowania niniejszego rozporządzenia".

16 Artykuł 76 tego samego rozporządzenia, zatytułowany „Wejście w życie", ma następujące brzmienie:

„Niniejsze rozporządzenie wchodzi w życie dwudziestego dnia po jego opublikowaniu w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej*.

Artykuł 2 ust. 2, art. 47 ust. 3, art. 71, 72 i 73 stosuje się od dnia 18 września 2010 r.

Niniejsze rozporządzenie stosuje się, z wyjątkiem przepisów, o których mowa w akapicie drugim, od dnia 18 czerwca 2011 r., pod warunkiem że w tym dniu będzie obowiązywał we Wspólnocie [protokół haski]. W odmiennym przypadku, niniejsze rozporządzenie stosuje się od dnia rozpoczęcia stosowania [protokołu haskiego] we Wspólnocie.

[…]".

Decyzja 2009/451/WE

17 Zgodnie z art. 2 decyzji Komisji 2009/451/WE z dnia 8 czerwca 2009 r. dotyczącej zamiaru przyjęcia przez Zjednoczone Królestwo [rozporządzenia nr 4/2009] (Dz.U. 2009, L 149, s. 73) owo rozporządzenie weszło w życie w Zjednoczonym Królestwie w dniu 1 lipca 2009 r.

Decyzja 2009/941/WE

18 Zgodnie z art. 4 ust. 1 decyzji Rady 2009/941/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie zawarcia przez Wspólnotę Europejską Protokołu haskiego z dnia 23 listopada 2007 r. o prawie właściwym dla zobowiązań alimentacyjnych (Dz.U. 2009, L 331, s. 17) postanowienia tego protokołu stosuje się w Unii tymczasowo od dnia 18 czerwca 2011 r.

Prawo Zjednoczonego Królestwa

19 Rozporządzenie nr 4/2009 zostało wdrożone w Zjednoczonym Królestwie (w tym w Irlandii Północnej) na mocy Civil Jurisdiction and Judgments (Maintenance) Regulations (SI 2011/1484) [rozporządzenia nr 1484 z 2011 r. w sprawie jurysdykcji i orzeczeń w sprawach cywilnych (zobowiązania alimentacyjne)].

20 Artykuł 4 ust. 1A Magistrates' Courts (Civil Jurisdiction and Judgments Act 1982) Rules (Northern Ireland) 1986 [rozporządzenia z 1986 r. o sądach pokoju (ustawa z 1982 r. o jurysdykcji i orzeczeniach w sprawach cywilnych w Irlandii Północnej)] stanowi:

„W przypadku otrzymania, na podstawie art. 26 [rozporządzenia nr 4/2009], wniosku o zarejestrowanie orzeczenia w przedmiocie świadczeń alimentacyjnych w celu jego wykonania, wydanego w państwie, do którego odnosi się to rozporządzenie, innym niż Zjednoczone Królestwo, sekretarz Magistrates' Court for the Petty Sessions (sądu pierwszej instancji) rejestruje – z zastrzeżeniem art. 24 owego rozporządzenia oraz ust. 3 i 4 niniejszego artykułu – w tym sądzie orzeczenie w formie protokołu lub wzmianki, które wpisuje do repertorium orzeczeń i podpisuje".

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

21 W 1991 r. TKF i AKF, będący obywatelami polskimi, zawarli związek małżeński w Polsce. Urodziło im się dwóch synów.

22 W dniu 1 kwietnia 1999 r. polski sąd wydał orzeczenie uwzględniające żądanie AKF o zasądzenie świadczeń alimentacyjnych od TKF.

23 W grudniu 2002 r. przed polskim sądem wszczęto nowe postępowania w sprawach alimentacyjnych. Postępowania te doprowadziły do wydania w dniu 14 lutego 2003 r. nowych orzeczeń w sprawach alimentacyjnych, zmieniających pierwotne orzeczenie.

24 TKF i AKF rozwiedli się w 2004 r. W sierpniu 2006 r. TKF przybył do Irlandii Północnej, gdzie do tej pory mieszka.

25 Postanowieniami z dnia 24 października 2013 r. i z dnia 15 sierpnia 2014 r. (zwanymi dalej „postanowieniami o dokonaniu rejestracji") sekretarz Magistrates' Court for the Petty Sessions District of Belfast and Newtownabbey [sądu pierwszej instancji (dla okręgu Belfastu i Newtownabbey, Zjednoczone Królestwo)] zarejestrował oba orzeczenia w sprawach alimentacyjnych wydane przez polski sąd w dniu 14 lutego 2003 r. i stwierdził ich wykonalność. Postanowienia o dokonaniu rejestracji zostały wydane na podstawie art. 75 rozporządzenia nr 4/2009. W postanowieniach tych stwierdzono również, że zarejestrowane orzeczenia są wykonalne w rozumieniu sekcji 2 rozdziału IV tego rozporządzenia.

26 TKF zaskarżył postanowienia o dokonaniu rejestracji do High Court of Justice in Northern Ireland, Queen's Bench Division (wysokiego sądu sprawiedliwości Irlandii Północnej, wydział Queen's Bench, Zjednoczone Królestwo). Na poparcie powództwa podniósł on zasadniczo, że ponieważ Rzeczpospolita Polska nie była państwem członkowskim w chwili wydawania wspomnianych orzeczeń w sprawach alimentacyjnych, sekcja 2 rozdziału IV rozporządzenia nr 4/2009 nie miała zastosowania do jego sprawy. Ponadto TKF podniósł, że art. 23 i 26 tego rozporządzenia nie mają zastosowania do wspomnianych orzeczeń i że w każdym razie orzeczenia te nie były zgodne z art. 24 owego rozporządzenia, ponieważ nie istniał żaden dowód na to, że TKF wiedział o postępowaniach prowadzących do wydania tych orzeczeń, ani na to, że stawił się na rozprawie lub był reprezentowany.

27 Powództwo TKF zostało oddalone przez High Court of Justice in Northern Ireland, Queen's Bench Division (wysoki sąd Irlandii Północnej, wydział Queen's Bench), który uznał, że rozporządzenie nr 4/2009 nie zawiera przepisu ograniczającego jego zakres stosowania w czasie wyłącznie do orzeczeń w sprawach alimentacyjnych, które zostały wydane przez sąd państwa członkowskiego po dniu jego przystąpienia do Unii. Ponadto w opinii tego sądu, nawet jeśli art. 75 ust. 2 rozporządzenia nr 4/2009 nie znajduje zastosowania do rozpoznawanej sytuacji, to zważywszy na fakt, iż Rzeczpospolita Polska

jest sygnatariuszem protokołu haskiego, zastosowanie do niej ma, na mocy art. 75 ust. 3 tego rozporządzenia, jego rozdział VII. Sąd ten orzekł zatem, że orzeczenia polskiego sądu zostały, zgodnie z tym rozdziałem, prawidłowo zarejestrowane i wykonane.

28 TKF wniósł apelację do sądu odsyłającego, który powziął wątpliwości co do możliwości zastosowania rozporządzenia nr 4/2009 do orzeczeń w przedmiocie zobowiązań alimentacyjnych, które zostały wydane w Polsce przed przystąpieniem tego państwa członkowskiego do Unii, a także co do właściwości Magistrates' Court for the Petty Sessions District of Belfast and Newtownabbey (sądu pierwszej instancji dla okręgu Belfastu i Newtownabbey) w zakresie rejestracji wspomnianych orzeczeń na podstawie art. 75 tego rozporządzenia.

29 W tych okolicznościach Court of Appeal in Northern Ireland (sąd apelacyjny Irlandii Północnej, Zjednoczone Królestwo) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy art. 75 ust. 2 [rozporządzenia nr 4/2009] w sprawie świadczeń alimentacyjnych należy interpretować jako mający zastosowanie wyłącznie do »orzeczeń« wydanych w państwach, które – w chwili ich wydania – były państwami członkowskimi Unii Europejskiej?

2) Biorąc pod uwagę fakt, że [Rzeczpospolita] Polska jest obecnie państwem członkowskim Unii związanym protokołem haskim – czy orzeczenia w przedmiocie świadczeń alimentacyjnych, które zostały wydane przez sąd polski w 1999 r. i 2003 r., czyli przed przystąpieniem [Rzeczypospolitej] Polski do Unii, mogą zostać obecnie zarejestrowane i wykonane w innym państwie członkowskim Unii na podstawie jakiegokolwiek przepisu [rozporządzenia nr 4/2009], a w szczególności:
   a) na podstawie art. 75 ust. 3 i art. 56 [rozporządzenia nr 4/2009];
   b) na podstawie art. 75 ust. 2 i sekcji 2 rozdziału IV [rozporządzenia nr 4/2009];
   c) na podstawie art. 75 ust. 2 lit. a) i sekcji 3 rozdziału IV [rozporządzenia nr 4/2009];
   d) na podstawie któregokolwiek z pozostałych artykułów [rozporządzenia nr 4/2009]?".

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego

30 Poprzez pytanie pierwsze sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 75 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 4/2009 należy interpretować w ten sposób, że ma on zastosowanie wyłącznie do orzeczeń wydanych przez sądy krajowe w państwach, które były już członkami Unii w chwili wydania tych orzeczeń.

31 Tytułem wstępu należy przypomnieć, że przyjmując rozporządzenie nr 4/2009, prawodawca Unii zamierzał zastąpić przepisy dotyczące zobowiązań alimentacyjnych zawarte w rozporządzeniu nr 44/2001 przepisami, które, uwzględniając szczególnie pilny charakter związany z realizacją świadczeń alimentacyjnych, upraszczają postępowanie przed sądem właściwym w zakresie wykonania orzeczenia i przyspieszają je [wyrok z dnia 4 czerwca 2020 r., FX (sprzeciw wobec egzekucji wierzytelności alimentacyjnych), C-41/19, EU:C:2020:425, EU:C:2020:425, pkt 32].

32 Jak orzekł Trybunał, rozporządzenie nr 4/2009 stanowi lex specialis w odniesieniu w szczególności do kwestii jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania oraz wykonywania orzeczeń sądowych w szczególnej dziedzinie zobowiązań alimentacyjnych [wyrok z dnia 4 czerwca 2020 r., FX (sprzeciw wobec egzekucji wierzytelności alimentacyjnych), C-41/19, EU:C:2020:425, pkt 33].

33 Co się tyczy w szczególności art. 75 tego rozporządzenia, zatytułowanego „Przepisy przejściowe”, stanowi on w ust. 1, że owo rozporządzenie stosuje się co do zasady jedynie do postępowań wszczętych, ugód sądowych zatwierdzonych lub zawartych oraz do dokumentów urzędowych sporządzonych po dniu rozpoczęcia jego stosowania.

34 Jednakże w drodze odstępstwa od tej zasady ogólnej zgodnie z art. 75 ust. 2 rozporządzenia nr 4/2009 sekcje 2 i 3 rozdziału IV tego rozporządzenia mają zastosowanie do niektórych orzeczeń wydanych i postępowań wszczętych przed datą rozpoczęcia stosowania tego rozporządzenia.

35 W niniejszej sprawie z postanowienia odsyłającego wynika, że orzeczenia w przedmiocie zobowiązań alimentacyjnych będące przedmiotem postępowania głównego, których rejestracja i wykonanie w Zjednoczonym Królestwie są kwestionowane, zostały wydane w Polsce w dniu 14 lutego 2003 r., czyli przed datą rozpoczęcia stosowania rozporządzenia nr 4/2009. Jak bowiem wynika z jego art. 76 akapit trzeci, rozporządzenie to stosuje się, z wyjątkiem przepisów, o których mowa w art. 76 akapit drugi, od dnia 18 czerwca 2011 r., pod warunkiem że w tym dniu będzie obowiązywał w Unii protokół haski. Tymczasem zgodnie z art. 4 decyzji 2009/941 protokół ten obowiązywał w Unii w dniu 18 czerwca 2011 r.

36 Orzeczenia w przedmiocie zobowiązań alimentacyjnych będące przedmiotem postępowania głównego zostały natomiast zarejestrowane i uznane za wykonalne w Irlandii Północnej postanowieniami z dnia 24 października 2013 r. i z dnia 15 sierpnia 2014 r., w związku z czym jest prawdopodobne, że wniosek o uznanie i o stwierdzenie wykonalności tych orzeczeń został złożony po dacie rozpoczęcia stosowania rozporządzenia nr 4/2009, czego zbadanie należy jednak do sądu odsyłającego.

37 Z tym ostatnim zastrzeżeniem to sytuacja, o której mowa w art. 75 ust. 2 lit. a) tego rozporządzenia wydaje się co do zasady mieć miejsce w niniejszej sprawie, jako że przepis ten dotyczy orzeczeń wydanych w państwach członkowskich przed datą rozpoczęcia stosowania wspomnianego rozporządzenia, w odniesieniu do których wniosek o uznanie i o stwierdzenie wykonalności został złożony po tej dacie.

38 Niemniej należy przypomnieć, że Rzeczpospolita Polska przystąpiła do Unii w dniu 1 maja 2004 r., czyli po dacie wydania każdego z tych orzeczeń w przedmiocie zobowiązań alimentacyjnych, lecz przed wystąpieniem o uznanie i wykonanie owych orzeczeń.

39 W tym kontekście należy zatem ustalić, czy art. 75 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 4/2009 może mieć zastosowanie wyłącznie do orzeczeń w zakresie zobowiązań alimentacyjnych wydanych w państwach, które były już członkami Unii w chwili wydania tych orzeczeń, czy też przepis ten może również mieć zastosowanie do orzeczeń wydanych przed datą rozpoczęcia stosowania tego rozporządzenia w państwie, które stało się członkiem Unii dopiero po wydaniu tych orzeczeń.

40 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału przy dokonywaniu wykładni przepisu prawa Unii należy brać pod uwagę nie tylko jego brzmienie, lecz także kontekst, w jakim został umieszczony, oraz cele regulacji, której część stanowi (wyrok z dnia 12 listopada 2014 r., L, C-656/13, EU:C:2014:2364, pkt 38).

41 Co się tyczy brzmienia art. 75 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 4/2009, należy zauważyć, że odnosi się on do orzeczeń „wydanych w państwach członkowskich”.

42 Ponadto zgodnie z art. 2 ust. 1 pkt 1 zdanie pierwsze tego rozporządzenia „orzeczenie” oznacza orzeczenie dotyczące zobowiązań alimentacyjnych wydane przez sąd „państwa członkowskiego”.

43 Jednakże, jak zauważyła Komisja, łączne brzmienie tych dwóch przepisów nie pozwala samo w sobie na uznanie, że orzeczenie w rozumieniu pierwszego z tych przepisów musi zostać wydane przez sąd państwa, które w chwili wydania tego orzeczenia było już członkiem Unii. O ile bowiem z brzmienia

tych przepisów wynika, że konieczne jest, aby w chwili, w której przeprowadzane jest uznanie lub wykonanie orzeczenia, można było stwierdzić, że takie orzeczenie pochodzi od państwa mającego w takiej chwili status państwa członkowskiego Unii, o tyle wspomniane brzmienie nie przesądza, że taki status musi koniecznie mu przysługiwać w chwili wydania danego orzeczenia.

44 Należy również uwzględnić kontekst, w jaki wpisuje się art. 75 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 4/2009, oraz cele regulacji, której część stanowi.

45 W tym względzie należy zauważyć, że z motywu 44 rozporządzenia nr 4/2009 wynika, iż przepisy przejściowe zawarte w art. 75 tego rozporządzenia mają na celu zapewnienie przejścia od systemu przewidzianego w rozporządzeniu nr 44/2001 w zakresie zobowiązań alimentacyjnych do systemu przewidzianego w rozporządzeniu nr 4/2009, umożliwiając w ten sposób uznawanie i wykonywanie orzeczeń sądowych wydanych pod rządami rozporządzenia nr 44/2001.

46 Ponadto z art. 75 ust. 2 akapit pierwszy rozporządzenia nr 4/2009 wynika, że art. 75 ust. 2 lit. a) tego rozporządzenia stosuje się wyłącznie pod warunkiem, że orzeczenia, o których w nim mowa, są objęte, dla celów ich uznawania i wykonywania, zakresem stosowania rozporządzenia nr 44/2001.

47 Tymczasem należy zauważyć, że jak wynika z art. 66 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001, przepisy tego rozporządzenia mają zastosowanie wyłącznie do powództw wytoczonych po jego wejściu w życie. Zasada ta reguluje zarówno kwestię jurysdykcji, jak i przepisy dotyczące uznawania i wykonywania orzeczeń sądowych (wyrok z dnia 21 czerwca 2012 r., Wolf Naturprodukte, C-514/10, EU:C:2012:367, pkt 21).

48 Artykuł 66 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 44/2001 przewiduje jednak, że w drodze odstępstwa od wspomnianej zasady przepisy tego rozporządzenia dotyczące uznawania i wykonywania orzeczeń sądowych mają zastosowanie do wydanych po wejściu w życie owego rozporządzenia orzeczeń w przedmiocie powództw wytoczonych w państwie członkowskim pochodzenia przed tą datą, jeżeli powództwo zostało wytoczone po wejściu w życie Konwencji brukselskiej o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych lub Konwencji z Lugano o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (zwanej dalej „konwencją z Lugano") zarówno w państwie członkowskim pochodzenia, jak i w wezwanym państwie członkowskim.

49 W tym względzie Trybunał orzekł już, że dla uzasadnienia stosowania rozporządzenia nr 44/2001 do celów uznania i wykonania orzeczenia sądowego konieczne jest, aby w chwili wydania takiego orzeczenia rozporządzenie to obowiązywało zarówno w państwie członkowskim pochodzenia, to jest w państwie, w którym orzeczenie zostało wydane, jak i w wezwanym państwie członkowskim, to jest w państwie, w którym dochodzi się uznania lub wykonania tego orzeczenia (zob. podobnie wyrok z dnia 21 czerwca 2012 r., Wolf Naturprodukte, C-514/10, EU:C:2012:367, pkt 34).

50 Z powyższego wynika, że orzeczenia w przedmiocie zobowiązań alimentacyjnych, wydane przez sąd państwa, które w dniu wydania tych orzeczeń nie było jeszcze członkiem Unii i w którym rozporządzenie nr 44/2001 nie weszło jeszcze w życie, nie są objęte zakresem stosowania tego rozporządzenia.

51 W takiej sytuacji bez znaczenia jest kwestia, czy powództwa, które doprowadziły do wydania tych orzeczeń, zostały wniesione po wejściu w życie w danym państwie konwencji z Lugano, skoro w dniu wydania wspomnianych orzeczeń rozporządzenie nr 44/2001 nie weszło jeszcze w życie w tym państwie.

52 W świetle powyższego takie orzeczenia tym bardziej nie są objęte zakresem stosowania przepisu przejściowego zawartego w art. 75 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 4/2009.

53 Ponieważ orzeczenia wydane w państwach, które nie były członkami Unii, nie są objęte zakresem stosowania rozporządzenia nr 44/2001, nie należy rozciągać na nie korzyści wynikających z przepisów przejściowych zwartych w art. 75 rozporządzenia nr 4/2009, mających na celu, jak zostało przypomniane w pkt 45 niniejszego wyroku, zapewnienie uznawania i wykonywania orzeczeń sądowych wydanych pod rządami tego pierwszego rozporządzenia.

54 Wreszcie, taka wykładnia art. 75 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 4/2009 jest również zgodna z zasadą, wedle której przepis taki jak ten przepis, który – jak zostało stwierdzone w pkt 34 niniejszego wyroku – stanowi odstępstwo od zasady ogólnej, należy interpretować w sposób zawężający (zob. podobnie wyrok z dnia 15 listopada 2007 r. Granberg, C-330/05, EU:C:2007:679, pkt 30 i przytoczone tam orzecznictwo).

55 W świetle całości powyższych rozważań na pytanie pierwsze należy odpowiedzieć, że art. 75 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 4/2009 należy interpretować w ten sposób, że ma on zastosowanie wyłącznie do orzeczeń wydanych przez sądy krajowe w państwach, które były już członkami Unii w chwili wydania tych orzeczeń.

W przedmiocie pytania drugiego

56 Poprzez pytanie drugie sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy rozporządzenie nr 4/2009 należy interpretować w ten sposób, że jego art. 75 lub jakikolwiek inny przepis tego rozporządzenia zezwala na to, aby orzeczenia w przedmiocie zobowiązań alimentacyjnych, wydane w jednym państwie przed jego przystąpieniem do Unii i przed datą rozpoczęcia stosowania owego rozporządzenia, były uznawane i wykonywane, po przystąpieniu tego państwa do Unii, w innym państwie członkowskim.

57 Na wstępie należy przypomnieć, że – jak zostało wskazane w pkt 33 niniejszego wyroku – art. 75 rozporządzenia nr 4/2009 przewiduje w ust. 1, że rozporządzenie to ma co do zasady zastosowanie wyłącznie do postępowań wszczętych, ugód sądowych zatwierdzonych lub zawartych oraz dokumentów urzędowych sporządzonych po dniu rozpoczęcia jego stosowania.

58 Jedyne odstępstwa od tej zasady zostały ponadto w sposób wyraźny przewidziane przez prawodawcę Unii w art. 75 ust. 2 i 3 rozporządzenia nr 4/2009.

59 Co się tyczy odstępstwa, o którym mowa w art. 75 ust. 2 lit. a) tego rozporządzenia, z odpowiedzi udzielonej na pytanie pierwsze wynika jednak, że odstępstwo to ma zastosowanie wyłącznie do orzeczeń wydanych w państwach, które w dniu ich wydania były już członkami Unii. Tymczasem nie jest tak w przypadku orzeczeń w przedmiocie zobowiązań alimentacyjnych będących przedmiotem postępowania głównego, wydanych w dniu 14 lutego 2003 r. w Polsce, które to państwo przystąpiło do Unii dopiero w dniu 1 maja 2004 r. Przepis ten nie może zatem uzasadniać uznawania i wykonywania takich orzeczeń w innym państwie członkowskim.

60 Co się tyczy odstępstwa zawartego w art. 75 ust. 2 lit. b) rozporządzenia nr 4/2009, dotyczy ono orzeczeń wydanych po dacie rozpoczęcia stosowania tego rozporządzenia w ramach postępowań wszczętych przed tą datą. Tym samym nie wydaje się ono również mieć zastosowania w sprawie w postępowaniu głównym, ponieważ, jak wynika z pkt 35 niniejszego wyroku, orzeczenia w przedmiocie zobowiązań alimentacyjnych będące przedmiotem postępowania głównego zostały wydane przed datą rozpoczęcia stosowania wspomnianego rozporządzenia.

61 Ponadto, jak zostało wskazane w pkt 46 niniejszego wyroku, z art. 75 ust. 2 akapit pierwszy rozporządzenia nr 4/2009 wynika, że akapit ten ma zastosowanie wyłącznie pod warunkiem, że orzeczenia, o których w nim mowa, są objęte, dla celów uznania i wykonania, zakresem stosowania rozporządzenia nr 44/2001.

62 Tymczasem rozporządzenie nr 44/2001 obowiązuje w Polsce dopiero od dnia 1 maja 2004 r.

63 Co za tym idzie, jak wynika z pkt 50 niniejszego wyroku, orzeczenia w przedmiocie zobowiązań alimentacyjnych będące przedmiotem postępowania głównego nie są objęte zakresem stosowania tego rozporządzenia, a zatem, jak wynika z pkt 60 tego wyroku, również nie są objęte zakresem stosowania art. 75 ust. 2 rozporządzenia nr 4/2009.

64 W tym względzie okoliczność, na którą powołuje się rząd polski w swoich uwagach ustnych w odniesieniu do art. 66 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 44/2001, że konwencja z Lugano weszła w życie w Polsce w dniu 1 lutego 2000 r., nie może, jak wynika z pkt 51 niniejszego wyroku, podważyć takiej wykładni.

65 Co się tyczy art. 75 ust. 3 rozporządzenia nr 4/2009, stanowi on, że rozdział VII tego rozporządzenia, dotyczący współpracy między organami centralnymi, ma zastosowanie do wniosków otrzymanych przez organ centralny od dnia rozpoczęcia stosowania tego rozporządzenia.

66 W tym względzie należy zauważyć, że z motywu 31 tego rozporządzenia wynika, iż prawodawca Unii zamierzał ustanowić współpracę między organami centralnymi w celu ułatwienia transgranicznego odzyskiwania należności z tytułu zobowiązań alimentacyjnych i świadczenia pomocy wierzycielom i dłużnikom alimentacyjnym w ramach dochodzenia ich praw w innym państwie członkowskim (wyrok z dnia 9 lutego 2017 r., S., C-283/16, EU:C:2017:104, pkt 35).

67 Dokładniej rzecz ujmując, zgodnie z art. 51 ust. 1 wspomnianego rozporządzenia organy te udzielają pomocy w odniesieniu do wniosków przewidzianych w art. 56 tego samego rozporządzenia, przekazując i przyjmując te wnioski, jak również wszczynając lub ułatwiając wszczęcie postępowań w przedmiocie takich wniosków.

68 Zgodnie z art. 56 ust. 1 wierzyciel ubiegający się o odzyskanie należności z tytułu zobowiązań alimentacyjnych na podstawie rozporządzenia nr 4/2009 może zatem złożyć wnioski różnego rodzaju, a mianowicie, co do zasady, wniosek o uznanie lub uznanie ze stwierdzeniem wykonalności orzeczenia, wniosek o wykonanie orzeczenia wydanego lub uznanego w wezwanym państwie członkowskim, wniosek o uzyskanie orzeczenia w wezwanym państwie członkowskim czy też wniosek o zmianę orzeczenia. W takim przypadku wierzyciel zwraca się, zgodnie z art. 55 tego rozporządzenia, do organu centralnego państwa członkowskiego, w którym ma on miejsce pobytu, a organ ten przekazuje wniosek do organu centralnego wezwanego państwa członkowskiego.

69 Jeżeli chodzi o dłużnika, może on na podstawie art. 56 ust. 2 rozporządzenia nr 4/2009 złożyć wniosek o uznanie orzeczenia, które zawiesza lub ogranicza wykonanie poprzedniego orzeczenia, lub złożyć wniosek o zmianę orzeczenia.

70 Z przepisów wymienionych w pkt 66–68 niniejszego wyroku, zawartych w rozdziale VII rozporządzenia nr 4/2009, wynika, że rola organów centralnych ogranicza się jednak w tym względzie do świadczenia pomocy wierzycielowi alimentacyjnemu lub dłużnikowi alimentacyjnemu, który się o nią ubiega, w celu przekazania lub przyjęcia ich wniosków lub wszczynania postępowań dotyczących tych wniosków na podstawie art. 56 tego rozporządzenia.

71 Natomiast przepisy te nie dotyczą warunków uznawania i wykonywania orzeczeń sądowych w przedmiocie zobowiązań alimentacyjnych, objętych wyłącznie zakresem rozdziału IV tego rozporządzenia, zatytułowanego „Uznawanie, wykonalność i wykonywanie orzeczeń”, do którego odnosi się art. 75 ust. 2 wspomnianego rozporządzenia, a nie jego art. 75 ust. 3.

72 W konsekwencji orzeczenia w przedmiocie zobowiązań alimentacyjnych, takie jak będące przedmiotem postępowania głównego, wydane w jednym państwie przed jego przystąpieniem do Unii i przed datą rozpoczęcia stosowania rozporządzenia nr 4/2009, nie mogą być uznawane i wykonywane po przystąpieniu tego państwa do Unii w innym państwie członkowskim na podstawie art. 75 ust. 3 tego rozporządzenia.

73 W tym względzie Trybunał orzekł już, że wniosek o udzielenie pomocy skierowany do organów centralnych na podstawie przepisów zawartych w rozdziale VII rozporządzenia nr 4/2009 stanowi prawo, a nie obowiązek. Wniosek taki ma w związku z tym charakter fakultatywny i może być wykorzystywany wyłącznie, jeżeli wierzyciel alimentacyjny pragnie z niego skorzystać, na przykład w celu przezwyciężenia pewnych szczególnych trudności, takich jak ustalenie miejsca pobytu dłużnika alimentacyjnego (zob. wyrok z dnia 9 lutego 2017 r., S., C-283/16, EU:C:2017:104, pkt 40).

74 Tymczasem, jak podniósł rzecznik generalny w pkt 47 opinii, przyznanie, że uznanie i wykonanie orzeczenia wydanego przez sąd danego państwa przed jego przystąpieniem do Unii może zależeć od skorzystania bądź nie z różnych przysługujących wierzycielowi w ramach rozdziału VII środków w celu wykonania orzeczenia w przedmiocie zobowiązań alimentacyjnych, prowadziłoby do dyskryminacji między wierzycielami, którzy zdecydują się przedstawić swój wniosek za pośrednictwem organów centralnych, a wierzycielami, którzy decydują się zwrócić bezpośrednio do właściwych organów.

75 W świetle całości powyższych rozważań na pytanie drugie należy odpowiedzieć, że rozporządzenie nr 4/2009 należy interpretować w ten sposób, że żaden przepis tego rozporządzenia nie zezwala na to, aby orzeczenia w przedmiocie zobowiązań alimentacyjnych, wydane w jednym państwie przed jego przystąpieniem do Unii i przed datą rozpoczęcia stosowania tego rozporządzenia, były uznawane i wykonywane, po przystąpieniu tego państwa do Unii, w innym państwie członkowskim.

W przedmiocie kosztów

76 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (trzecia izba) orzeka, co następuje:

1) **Artykuł 75 ust. 2 lit. a) rozporządzenia Rady (WE) nr 4/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych należy interpretować w ten sposób, że ma on zastosowanie wyłącznie do orzeczeń wydanych przez sądy krajowe w państwach, które były już członkami Unii Europejskiej w chwili wydania tych orzeczeń.**

2) **Rozporządzenie nr 4/2009 należy interpretować w ten sposób, że żaden przepis tego rozporządzenia nie zezwala na to, aby orzeczenia w przedmiocie zobowiązań alimentacyjnych, wydane w jednym państwie przed jego przystąpieniem do Unii i przed datą rozpoczęcia stosowania tego rozporządzenia, były uznawane i wykonywane, po przystąpieniu tego państwa do Unii, w innym państwie członkowskim.**

Podpisy